

Марія ПОЦЮРКО

кандидат філософських наук
доцент кафедри гуманітарних дисциплін
Львівський державний університет фізичної культури
ім. І. Боберського
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7767-719X>
e-mail: maryzakala@gmail.com

ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ СВОБОДИ В ЧАСІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ XXI СТ.

Проблема національної свободи є загальнолюдською, проте в кожного окремого народу має свою особливу історичну форму, залежить від духовно-культурних, політичних, економічних, психологічних умов її реалізації. Щоб досягнути повноти свободи, набутти певне місце в історичному розвитку людства, кожний народ із свого загальноетнічного стану повинен піднятися до рівня нації. Нація є найвищою синтетичною формою буття окремих груп етносу в єдиній спільноті на ґрунті усвідомлення своєї національної свободи, окремішності, родово-генетичної ідентичності, яка набуває свого завершення в національній свідомості як визначальному духовному інтеграторі нації.

Українське націотворення – це історично зумовлена постійна необхідність утвердження національної свободи, що виявляється у саморозвитку й самоутвердженні українського етносу як родово-генетичної спільноті, яка, як автохтон на своїй історичній території, силою різних обставин поставлена перед постійною життєвою вимогою набуття територіальної незалежності, національної ідентичності, що за своїм змістом, метою та функцією є її захисним щитом від загибелі. Якщо в Західній Європі вже в XVIII ст. створилися нації, то український народ як етнос перебував під чужим пануванням: загарбники обмежували його свободу не лише територіально,

а й соціально, політично та національно – його полонізували, русифікували, румунізували, мадяризували по всіх напрямках денационалізації.

Історія доводить, що ще з XV ст. розпочалися тривалі протистояння московитів і українців як різних народів, які втілюють відповідно євразійську (російську, російсько-православну) і європейську (західну) цивілізації.

Після трьох поділів Речі Посполитої у XVIII ст., частина українських земель – Галичина, Закарпаття, Буковина остаточно опинилися під владою Австрії, а основна частина – у московській неволі, в умовах якої український народ терпів національне нищення та нечуваний соціальний гніт (особливо із запровадженням кріпацтва).

Розуміючи, що мова є іманентною складовою духовного менталітету народу як нації та важливою ознакою її національної свободи, московські русифікатори розгорнули наступ проти української мови, чим прагнули довести, що «малоросская» є «наречием великорусского языка» і тим самим, що немає й українського народу. Як писав Іван Огієнко, «наша мова українська, наші книжки завше муляли очі на Москві. І Москва рано починає вести з нами боротьбу, аби примусити нас кинути рідну мову свою і пристати до московської»¹.

Щораз більших обертів набирала політика змосковщення української церкви, усунення української мови з церковного вжитку. Виходять нові циркуляри і укази, такі як Валуєвський, за яким взагалі української мови «не было, нет и быть не может»), Емський про заборону друкування українською мовою тощо. Було заборонено саму назву Україна й українець, а на їх місце поставлено «малороссия», «малоросс», адля приниження вжитку були «хохол», «хохляндия». Русифікатори залюбки приклеювали ярлики «мазепинец», «сепаратист» та інші звинувачення, щоб ніхто навіть не міг подумати, що він українець.

У Галичині, що була під владою Австрії з 1772 р., верх взяла польська шляхта, яка, використовуючи свої впливи і владу,

¹ Огієнко І. Як Москва знищила волю друку Києво-Печерській Лаври. Варшава, 1921. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/24814/file.pdf> (дата звернення: 15.03.2023).

намагалася полонізувати українців. Проте австрійський уряд забезпечував певні права та свободи українцям, які були все ж під захистом конституції. У цивілізованій Австрії українці мали змогу творити свої товариства і партії, зокрема плідно працювали такі товариства як «Просвіта», Наукове товариство ім. Т. Шевченка, українське страхове товариство і банк «Дністер» та інші. Виходили українські газети та журнали, діяли українські початкові школи та гімназії.

Отже, в історії українського народу в ХІХ поч. ХХ ст. визначалися два шляхи його існування – один шлях у московській імперії вів до усунення національної свободи тобто денационалізації, а інший – у Австрійській імперії, де були можливості українського відродження. Очевидним є той факт, що окупаційна російська влада, царська, а далі й радянська, докладала титанічних зусиль, щоб денационалізувати українців, проводила політику україноциду, цебто лінгвоциду, етноциду й геноциду. В умовах московсько-більшовицького режиму ХХ ст., відбувалися репресії, небачене нищення української інтелігенції, масові депортації українського населення, русифікація, стирання історичної пам'яті народу, масова фальсифікація історії України, нівечення національної свідомості тощо. Саме тому, глибокий аналіз чинників формування, умов розвитку української нації в минулому є виключним шляхом розуміння перманентного процесу утвердження національної свободи, що відбувається і сьогодні в ХХІ ст.

Фундамент розуміння поняття української ідеї заклали такі мислителі як В'ячеслав Липинський, Дмитро Донцов, Іван Франко та ін. Сучасний період розвитку націоналії розпочинається наприкінці 80-х рр. ХХ ст., коли виникає напівлегальна преса і діють такі патріотичні об'єднання як Товариство «Просвіта», Народний рух, Конгрес українських націоналістів та інші. Проблему української національної ідеї досліджують Іван Дзюба, Анатолій Фартушний, Федір Капак, Василь Кремень, Оксана Забужко, Олег Гринів, Андрій Пашук та інші¹.

¹ Дзюба І. Україна і світ. В: Іван Дзюба. Quo vadis, Україно? Одеса. 1992. 240 с.; Фартушний А. Українська національна ідея: її генеза та сутність.

До прикладу, В. Липинський у своїй фундаментальній праці «Листи до братів-хліборобів...», основну думку щодо формування української нації та її незалежності сформулював так: «Без власної Української Держави не може бути Української Нації, а без Української Нації не може бути на Українській Землі людського громадського життя»¹. Прихильник українського монархізму пропонує побудувати модерну європейську націю. Відомий його вислів, звучить так: «Ніхто нам не збудує держави, коли ми її собі не збудуємо, і ніхто з нас не зробить нації, коли ми самі нацією не схочемо бути»².

Ще один ідеолог націоналізму Д. Донцов вважає, що українці мають створити не лише культурну, а й політичну націю, прагнути до втілення політичного ідеалу. Він пише: «Нація, в котрій ся воля до власного політичного ідеалу, до політичного чину ще не розвинена, або розвинена рудиментально, власне не нація, а тільки народ». Визнаючи за кожною нацією право на незалежність та свободу Д. Донцов зазначає, що «кожна нація має свій власний закон, свою природу й повинна лише їм коритися»³. На його думку, фундаментом національної ідеї має бути власне світовідчуття, що виходить з «тайників національної психіки», а не з наслідування та механічної підтримки чужої ідеї.

Дуже важливим для усвідомлення усієї ваги питання про українську національну свободу в нашому часі є звернення до ідей І. Франка, який детально розкриває проблему національного, соціального та політичного визволення України. «Наш вчений довів, – пише О. Гринів, – національну окремішність українців порівняно з москалями й поляками, визначив фази розвитку українського питання, співвідношення провінціалізму,

Львів, 1998. С. 5-10; Канак Ф. Національна ідея: поняття її принципи. Розбудова держави. 1994. № 11. С. 16-23; Кремьєв Г. Філософія національної ідеї: Людина. Освіта. Соціум. Київ, 2010. 576 с.; Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст. Київ, 1993. 123 с.; Гринів О. Українська націологія: проблеми теорії. Львів, 2016. 676 с.; Нашук А. Мова і нація. Соціогуманітарні проблеми людини. 2010. № 5. С. 92-107.

¹ Липинський В. Листи до братів-хліборобів: про ідею і організацію українського монархізму. Нью-Йорк, 1954. С. 7.

² Там само. С.67.

³ Донцов Д. Націоналізм. Лондон-Торонто, 1966. С. 334.

патріотизму й націоналізму. Вперше І. Франко поставив на науковий ґрунт питання взаємин українців з іншими народами... типологізував москвофільство на українських землях, з'ясував його соціальне, політичне й духовне підґрунття. Наш мисленик досліджував негативні наслідки російського руху для українців, викрив підступність щодо українства російських лібералів... Після Івана Франка можна беззастережно стверджувати, що українська наука про націю вийшла на світовий рівень, подолавши колишню загумінковість і водночас протистояла намаганням підпорядкувати національні домагання різним інтернаціональним цілям»¹.

Першопочатковим завданням, на думку І. Франка, є збереження етносу як українського феномену, з якого має виростати та формуватися українська етнічна нація як реальний фундамент національної незалежності, державно-політичної самостійності, економічного саморозвитку. У трактуванні мислителя, українська нація виступає не як об'єктивна реальність, а лише як перспектива: «Перед українською інтелігенцією відкритється тепер при свободніших формах життя в Росії, величезна дійова задача – витворити з величезної етнічної маси українського народу українську націю, суцільний культурний організм, здібний до самостійного культурного й політичного життя, відпорний на асиміляційну роботу інших націй, відки б вона не йшла, та при тім податний на присвоювання собі в якнайширшій мірі і в якнайшвидшій темпі загальнолюдських культурних здобутків, без яких сьогодні жодна нація і жодна хоч і як сильна держава не може остоятися»².

Твердження І. Франка містить у собі декілька важливих ідей про українську націю: за своєю природою вона має бути етнічною, тобто бути суцільним організмом, сутнісно інтегрованим з усіх частин українського народу; має володіти здатністю до самостійної діяльності в усіх сферах свого існування; бути стійкою до асиміляції та денаціоналізації, але сильною і самостійною, щоб творчо сприймати здобутки світової культури.

¹ Гринів О. Українська націологія... С. 27–28.

² Франко І. Одвертий лист до галицької української молодезі. В: Збірника творів у 50-и томах. Київ, 1986. Т. 45. С. 404.

Мислитель наголошує, що для того щоб з етносу витворилася нація, потрібна національна свідомість як синтез усіх атрибутів та суттєвих визначень етнічної маси в єдину органічну єдність, що її є усвідомленою дефініцією нації: «Ми мусимо навчитися чути себе українцями... без офіціальних кордонів. І се почуття не повинно у нас бути голою фантазією, а мусить вести за собою практичні консеквенції. Ми повинні – всі без виїмка – поперед усього пізнати ту свою Україну... а головню, щоб ми розуміли всі прояви її життя, щоб почували себе справді, практично частиною його»¹.

У зв'язку з цим, надзвичайно актуальною є думка І. Франка про те, що істотне значення для процесу творення нації має український національний ідеал, який є духовним рушієм, генератором націотворення, оскільки виконує завдання творення української нації, утвердження української держави та політичних свобод, соціально-економічної самостійності, національно-культурної незалежності, захисту української мови, інтеграції українського етносу в один національний моноліт, пронизаний національною свідомістю, національною ідентичністю, національною свободою: «Здобувайте знання, теоретичне і практичне, гарантуйте свою волю, виробляйте себе на серйозних, свідомих і остаточних мужів, повних любові до свого народу і здібних виявляти ту любов не потоками шумних фраз, а невтомною, тихою працею. Таких мужів потребує кожда нація і кожда історична доба, а вдвоє сильніше буде їх потребувати велика історична доба, коли всій нашій Україні перший раз у її історичнім житті всміхнеться, хоч трохи повна горожанська і політична свобода»².

І. Франко неодноразово наголошує, що у творенні свободної української нації особливо важливою є роль, що належить рідній мові, функціонування якої завжди було обмеженим в культурному, політичному, громадському житті через московську асиміляцію. Отож перед українською інтелігенцією, патріотичними силами завжди актуальним є завдання захисту української мови, оскільки вона є генетичним чинником націотворення.

¹ Франко І. Одвертий лист... С. 405.

² Там само, С. 409.

Український мислитель дуже глибоко розкриває всю трагедію існування українського народу, показує його мужність у боротьбі за національну свободу в тяжких умовах бездержавності, денационалізації, заборон, гніту та переслідувань, нищення української мови, культури й традицій, приречення «в сусідів бути гноєм, тяглом у поїздах їх бистроїзних»¹.

Очевидно, що цей нескорений народ вижив і через сотні років, сьогодні в XXI ст., все ж, дійшов на своїй важкій історичній дорозі до того піднесення духа та рівня віри, які відкривають потенціал, глибину та силу нації. Питання про українську націю, а не про «малорусское племя» як частину «великого русского народа», постало перед московською імперією та світом загалом як непохитний і незаперечний феномен свободи самовираження, самоутвердження та самоусвідомлення родової ідентичності українського етносу як історичної реальності.

Отже, утвердження вільної української нації поставлено на порядок денний розвитку українського народу, проте слід зважити на те, що це складний і тривалий політичний, духовний, морально-етичний, психологічний, соціально-економічний, культурний процес. Важливим є те, що цей процес перманентний – українське націотворення стало предметом теорії і практики та його не зміг зупинити московсько-більшовицький режим, не зможе зупинити й путінський. Тому, в умовах незалежної України XXI ст. питання свободи української нації не менше актуальне, ніж на початку XX ст., коли його поставив І. Франко, а навіть глибоко більш важливе, оскільки той час був часом перебування України в московській займанщині, а в сучасну добу мова йде про долю української нації у самостійній і незалежній Україні, яка опинилася у стані війни.

Річ у тому, що в сучасній незалежній Україні ще задовго до війни діяли антиукраїнські, українофобські, русифікаторські сили. Передусім над українською мовою, яка є істотним компонентом творення свободної української нації, нависла серйозна загроза витіснення її російською. Русифікатори постійно вимагали надання російській мові статусу офіційної в Україні, щоб витіснити

¹ Франко І.Я. Мойсей. Пролог. В: Зібрання творів у 50-и томах. Київ. 1976. Т. 5. С. 212.

з ужитку українську. При тому, що в сучасній Україні, на жаль, охорони і державної підтримки потребує саме українська мова. Той факт, що сьогодні українська мова, яка узаконена як державна, вимагає особливого захисту навіть в умовах незалежної України – це наслідок «постгеноцидності й постколоніальності»¹.

Московський імперіалізм активно виявляв і виявляє себе й у сфері церкви, протидіючи повноцінному утвердженню України як незалежної держави, намагаючись втягнути наш народ до так званого «русского мира», що має на меті денационалізацію. Російська православна церква виконувала роль ідеологічної інституції, що змінила ідеологію комунізму, оскільки московське православ'я ніколи не було відділеним від держави. РПЦ вважає своєю «канонічною територією» землі колишніх «союзних республік», де існують православні парафії, тому виконує політичну роль. Як зазначає глава УГКЦ Святослав Шевчук: «Сьогоднішня Російська православна церква живе ідеологією, баченням себе і своєї території з тих часів (Радянських). Очільники цієї церкви кажуть, що Україна є їхньою канонічною територією. Чому? Тому що всі колишні країни Радянського Союзу підпадають під це поняття. Це щось, що виходить із уявлення про свої завоювання з часів товариша Сталіна...»².

Біда «євразійства», як зауважує Петро Кралюк, полягає в тому, що «Російська національна свідомість, яка переважно була і залишається імперською, не може змиритися з такою сьогоднішньою реальністю, як розвал СРСР – імперії і супердержави. Єдиною втіхою для нього залишається пошук «імперської величі» в далекому і не дуже, минулому»³.

Ненависть Росії, – наголошує О. Гринів, – полягає, зокрема, в тому, що «без неї (України) Росія втратила “геополітичний масштаб ідеї імперії”»⁴. Тому, «...для українців особливе

¹ Гринів О. Українська націологія... С. 176.

² Кравець Р. Мазилюк Н. Чи гріх бажати смерті Путіну? Інтерв'ю з главою УГКЦ Святославом Шевчуком. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2023/01/19/7385485/> (дата звернення: 15.03.2023).

³ Кралюк П. Хвороба євразійства. Рефлексія російської самосвідомості в «альтернативній історії». Київ, 2003. С. 411–412.

⁴ Гринів О. Українська націологія... С. 175.

значення має розуміння менталітету москалів як населення, що не пододало імперського комплексу щодо інших народів і комплексу вишчості над українцями»¹.

До цього слід також додати, ще й те, що загарбники протягом віків вкорінювали у свідомість українців комплекс неовноцінності і рабську психологію, неповагу до своєї мови та культури, нігілізм до своїх національних цінностей та ідолопоклонство перед чужим, зокрема перед вищістю російської культури та мови, вірнопідданість загарбникам, вороже ставлення до своїх рідних ідеалів, які оцінювалися як прояв мазепництва, сепаратизму, українського буржуазного націоналізму, віками вбивали в українцеві українство, свідомість українця, намагаючись перетворити його в безвольну, безтямну істоту без роду і пам'яті.

Сам процес творення свободної української нації в нашу добу досить складний, але вже невідворотний, він відбувається у часі війни, в якому українці всіх частин України пройнялися єдиним українським духом, пройнялися почуттям національної гордості, єдиною національною свідомістю, розумінням того, що українець є українцем за своєю історією, культурою, мовою, духовним багатством, а не «малороссом», «хохлою» і тим більше «племенем великого русского народа».

Творення української унітарної держави та української етнічної нації – одне з найважливіших завдань, що стоїть перед українським народом в наш час. А для цього ми поборюємо інертність мислення та дії, відстоюємо свою національну державність у війні і в цьому проявляється наша любов до рідної країни.

І. Франко писав, що творення української нації, національної самоідентичності є ідеалом, але ідеалом не за горами: «Та не забуваймо ж, що тисячні стежки, які ведуть до його осущення, лежать просто-таки під нашими ногами, і що тільки від нашої свідомости того ідеалу, від нашої згоди на нього буде залежати, чи ми підемо тими стежками у напрямі до нього, чи, може, звернемо на зовсім інші стежки»².

¹ Там само. С. 204.

² Франко І. По за межам можливого. В: Зібрання творів у 50-и томах. Київ, 1986. Т. 45. С. 285.

Можна погодитись з концепцією А. Фартушного, що питання про українську національну ідею зароджується ще в давнину, а з роками виявляться все яскравіше і потужніше, перетворюючись на «безперечну ідеологічну домінанту»¹. Тому, національна ідея проходить етап зародження, визрівання, раціонального оформлення, практичного втілення. Але загалом процес формування національної ідеї відбувається впродовж усього часу існування певного етносу. Дослідник наголошує на відмінності між народом і нацією. Народ – це етнічна спільнота, що виникла на певній території, а «Нація – це духовно зрілий (дорослий) народ. Нація – це народ, який наділений національною свідомістю»².

Саме тому, час війни в якій перебуває Україна – це історично важливий період ідеологічного та практичного процесу формування духовного зрілого народу. Національна свідомість набуває глибокого розкриття в ідеї національної свободи. Надзвичайне піднесення патріотизму, що є джерелом надії в боротьбі за національну свободу поєднує прагнення та конкретні дії кожної окремої людини з живим організмом цілої нації. Тому очевидно, що національна ідея – це форма етнічного (національного) самоусвідомлення, яка в сучасних суспільно-історичних умовах породжує стійке прагнення до національного (політичного) самовизначення і відстоювання кордонів незалежної держави. Саме тому, національна свобода – це не територіальна незалежність певної політичної спільноти, це духовна самоідентифікація зрілого сформованого народу, що гордий називатись нацією.

Проблему свободи нації в наш час аналізують такі дослідники як Вадим Скуратівський, Сергій Дацюк та інші. Так, про масштаби російських зазіхань та стратегію війни пише В. Скуратівський: «Бачите, є такий, кажуть, у цьому самому Генштабі московському термін «реконструкція», себто – поновлення імперії. Зрештою, те поновлення розпочалося доволі давно... Ну і внаслідок цього зрозуміло, що ця сама стратегія, не особисто Путіна, тому що

¹ Фартушний А. Українська національна ідея: її генеза та сутність. Львів, 1998. С. 5.

² Там само. С. 18.

Путін – це маріонетка великих вимірів історії. От історія зупинила свій погляд на цьому самому персонажі. Але в принципі – ця стратегія, вона прагне до поновлення так званого Радянського Союзу, а отже, Російської імперії. Але взагалі-то схоже, що вона вже не хоче зупинитися у своїх попередніх кордонах...»¹.

Очевидно, що мова у ставленні до росіян мала б йти про визнання так званої «колективної провини» (поняття, яке вживає Карл Ясперс щодо відповідальності німецького народу за злочини нацизму), оскільки явище російської агресії є втіленням не тільки пропаганди та маніпуляцій масовою свідомістю, а й глибокої віри значної частини російського населення у правдивість історичної ідеї «русского мира». Тому, Путін – це збірний образ всієї ідеологічної системи рашизму.

У зв'язку з цим, В. Скуратівський, аналізуючи історію, наголошує: «Так от, сучасна Росія, вона зараз на повну силу, без всякого сорому, без будь-яких ідеологічних камуфляжів, солідарна з усіма попередніми стратигемами свого наступу на довколишній світ»².

Важливим питанням сьогодення є й те, що російська агресія прискорила українську національну інтеграцію, показавши докорінну протилежність національних інтересів двох сусідніх народів. Але при цьому виникла проблема, з якою зіткнулася українська держава всередині, – це біженці з окупованих районів України у її західні регіони. Як правило, вони важко адаптуються в українське середовище на новому місці проживання і намагаються зберегти свої мовні та культурні традиції, що відмінні від українських і були результатом багатолітньої політики змосковщення.

Загалом очевидно, що «свобода від» неможлива без «свободи для», «мала свобода» неможлива без «великої». Але беззаперечним є те, що свобода завжди передбачає моральні межі, а помста, злість, обман, підлість, агресія та злість є несвободою. Маніпуляція масовою свідомістю, антидемократичні тоталітарні методи, які використовує агресор, нав'язування аморальних

¹ Скуратівський В. Свобода українців в умовах війни. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/25397096.html> (дата звернення: 15.03.2023).

² Там само.

цінностей «русского мира» – це сфера дії тотального примусу, війни та національної несвободи.

Війна – це завжди стан переосмислення цінностей, глибшого, тоншого, емоційнішого розуміння екзистенції. Це розкриття суті подій перед обличчям смерті як у Мартіна Гайдегера – усвідомлення наближення особистої смерті спонукає нас до переходу на більш високий модус існування. Це «межова ситуація» (К. Ясперс), яка спрямовує людину на трансценденцію (усвідомлення вічного буття), бо як відомо в «окопах не буває атеїстів»

Більше того, сучасні українські філософи говорять навіть про поняття транзистенції: «Ситуація війни всупереч Ясперсу, – зазначає С. Дацюк, – не примежова, а замежова, тобто вона визначається не екзистенцією, не переживанням буття, а транзистенцією, тобто осмисленням масштабних і далекохідних змін аж до інакшого буття і навіть позабуття ...Справжні нові смисли і перспективи, нові свободи та нові активи, а не ресурси, можна отримати лише переосмисливши війну через транзистенційне її бачення як стану непередбачених змін та спонтанних перетворень»¹.

Зокрема, С. Дацюк веде мову про свободу в сучасному споживацькому типі суспільства, як про «невільничий ринок», у якому живе більшість людей: «У цьому сенсі вибір лежить не між свободою та несвободою, а між різними спектрами та рівнями свободи та тією ціною, яку за це необхідно платити. Інакше кажучи, людина в ринковому суспільстві завжди порівнює, де більше свободи, а ціна за неї менша»².

Проте окремо дослідник виділяє мислителів, святих, пророків, героїв, геніїв і визначає їхнє місце поза ринком свободи, оскільки вони самі встановлюють рамки своєї свободи і самі сплачують суспільству ціну за це право. Тому, для того, щоб досягнути таємниці свободи, потрібен філософський розум, задля уникнення нових способів поневолення та реалізації нових горизонтів, просторів, вимірів та напрямків свободи.

¹ Дацюк С. Війна та свобода. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/621dc28eb1343/> (дата звернення: 15.03.2023).

² Там само.

Свобода як національний ідеал, завжди є сферою поліваріативних смислових проєкцій і сенсів, тому вона повному розкривається у кожному епоху і переосмислюється в межових ситуаціях, що пов'язані із втратами, жертвами і стрімкими змінами. Якщо йти за Еріхом Фромом, свобода виявляється у постійному виборі, можливості змін, але вона тісно пов'язана із рабством і несвободою. В наш час національна свобода здобувається готовністю до змін ціною життя, тому як пише С. Дацюк: «Свобода це не просто незалежність. Свобода це зміни задля нових форм незалежності у підтримці горизонту спонтанного мислення, вільної волі, віри широкої трансценденції»¹.

«Вільний народ вільної країни!» – саме такі слова ми часто чуємо у зверненнях українського президента після початку широкомасштабної війни 2022 р. Ці слова є гаслом історії нашого народу впродовж багатьох століть, їх сенс закладений в гімні України.

Беззаперечно, національна свобода окреслюється крізь історичні випробування та зміни і є сутнісною рисою нас як українців, вона тече в наших козацьких жилах, і є однією з найвищих цінностей. Без національної свободи ми лише «малоросы» або «хохлы», бо вона є частиною нашої самоідентифікації, як колір шкіри чи очей. Саме тому, людська гідність та свобода органічно пов'язані зі свободою та гідністю національною. Людина, яка не дозволяє зневажати себе, не дозволить зневажати свою націю. Історик Михайло Вівчарник наголошує: «Національна гідність – невіддільний атрибут національного життя і найхарактерніша ознака національної належності. Національна гідність ґрунтується на розумінні значимості усього позитивного в національному житті народу, а в цьому позитивному – того, що створюється нацією і що вона одержує в процесі міжнаціонального спілкування»².

Відкриття нових вимірів свободи, безпеки, гідності народу дуже важливі рини для України. Відродження етно-національної

¹ Дацюк С. Війна та свобода...

² Мала енциклопедія етнодержавознавства / Редкол.: Ю.І. Римаренко. Київ, 1996. С. 97.

свідомості, яке ми спостерігаємо в часі війни, відіграє історичну роль в утвердженні національної свободи, веде до поновлення родових зв'язків із своїм етносом, розкриває органічний зв'язок з рідним народом, з його мовою та культурою, традиціями та духовно-психічною ментальністю, визначає генетично-національну сутність людини і вкорінює її у життєтворчому ґрунті з якого вона походить, народилася та виросла і якого життєдайними силами живиться протягом усього свого життя.